

կը պարունակէ Imgur Bel ասորեստանեան տեղւոյ մնացորդները՝ այս տախտակները, որոնցից իւրաքանչիւրը երկայնութիւնն հաւասար գծով մէջանդից երկու վերին եւ ստորին մասերի կը բաժանուի, ըստ երեւութիւն կը ծածկէին արքունեաց երկփեղկեան դրանց փայտէ շրջանակները: Թանգագին փխտի մասին առաջին անգամ աւանգի Theo. G. Pinches 1879 թ. Athenaeum ռուսալեզուութեամբ: Այս նկարների գեղարուեստական, իրենց բնական մեծութեամբ հրատարակման պատիւը կը պատկանի յայտնի անգլիացի Սուրբ Գրոց Հնագիտական Ընկերութեան՝ Society of Biblical Archaeology, որ 1880—1903 լոյս հանեց մի հայկապ աշխատութիւն հետեւեալ տիտղոսով՝ The Bronze Ornaments of the Palace Gates of Balawat, խմբագրութեամբ Pinches եւ Birch գիտնականաց: Միեւնոյն 1903 թ. Փրանսիացի De Clerq հրատարակեց իւր Catalogueի բ. բաժնում (Paris, E. Leroux) կարեւոր տեղեկութիւններ H. Rassamի Ժողովածուից իւր ձեռքը ընկած պղնձէ տախտակների մասին Frises de Balawat վերնագրով: Գերմանիայում միայն 1908 թ. լոյս տեսաւ մի ամփոփ տեղեկութիւն այս երկու հրատարակութեանց եւ նոցա համառոտ բովանդակութեան մասին 4 փոքրացած լուսատիպ տախտակներով հանդերձ (Die Palasttore Salmanassars II von Balawat, von Adolf Billerbeck und Friedr. Delitzsch, Leipzig 1908. Beitr. zur Assyriologie und semit. Sprachwiss. VI, 1):

Ասորեստանցի վարպետի ճարտար բրնձի տակից դուրս ելած հարուստ բովանդակութեամբ նկարներն, որոնք ֆրիստից 9 դար առաջ կը զարդարէին Սաղմոնասար Բ.ի պալատի դռները, դարաւոր փռու եւ մոխրի շերտերից մաքրուելով բաց արին հնուաւոր սերնդներին աշեւոր հնութեան ազգերի արեւնահեղ ընդհարմանց, կրօնական ծէսերի, արտաքին տեսչի, շէքերի, կահկարասիքի եւ այլն մի շարք հետաքրքրական պատկերներ: Մեր առջեւ կենդանացան մի գնին միւսի Ուրարտացիք, Հասուրք, Գիլգանացիք, Համատացիք, Պատինացիք, Գուգացիք, Արամեացիք, Քաղդէացիք եւ փոքրիկները, ազգեր՝ որոնց Ասորեստան սրով եւ հրով իւր գոռով իշխանութեանն հնազանդեցնել կը ձգներ: Եւրասիականները ամեն տեղ Ասորեստանցիք են, պաշտպանուողները՝ բռնու-

թեան արիւմար դիմադրող բազմացեղ բնութեան ազատ որդիք: Եւրեթացներով իւր անխնայ կոտորածների եւ քաղաքների ջնջման յիշատակը արձանագրութեամբ քարածայրների վերայ եւ պատկերացնելով այս արհաւիրքը իւր արքունեաց դրանց շուրջը սնափառ Սաղմոնասար Բ. որսանով ինքն իրեն դրեց պատմութեան արգար գոտաստանի մասին:

Պատկերների հարստագոյն մասերից մէկը կազմում են Ուրարտացացի դէմ մղած ծանր պատերազմի զանազան վայրկեանների ամբողջների պաշարում, հակառակ գնդերի ճակատիցը, աւարառութիւն, ընդիմների գերի վարելն եւ այլն: Իւր մեծութեան փառքով կուրացած, իրեւ Ասուրի անյաղժ սիրելին, Նինուէի թագաւորը սակայն այստեղ եւս, ինչպէս եւ իւր արձանագրութիւններում, աշխատել է անիրաւացի ստորացնել թշնամու քաղութիւնը եւ նորս իսկ ծաղրել նորա առնական ոյժը եւ արուարքին տեսքը. պատերազմի դաշտում ուրարտացիներ, որ թաւալում է թշնամու ռազմիկ կառքերի անխնայի տակ, նա է, որ ձեռքերը աղբրասանք ասորեստանցուն պարզելով իրեն խնայել կ'աղաչէ, մանկահասակ մորուքաւոր ուրարտացիներ, որ հանգիստ թոյլ է տալիս յաղթանակով թշնամուն առանց նոյն իսկ իրեն պաշտպանել փորձելով՝ իւր գլուխը կամ ոտը սրի հարուածով մարմնից բաժանել: Չկայ մի դէպք, որ նա յանդգներ իւր աէգը մահ սպառնացող հակառակորդի դէմ ուղղել, կարծես կաշնականութեան սահման սարսափով: Ասորական գէղեր այս անպայման գերազանցութիւնն, որ ընդհանուր երեւոյթ է հանդիսանում Սաղմոնասար Բ.ի պատկերազարդ յիշատակարանում, իւր փայլուն յաղթանակեանց քողի տակ սակայն ստեղծելով իւր արքայի նաեւ շարաշար անյաղժութիւնները:

Իւր կոչմանն հաւատարիմ վարպետը կարողացել է բաւական աջող պատկերացնել երկու ցեղերի տարազն, զինավառութեան, անգամ գէմքի գծերի տարբերութիւնները: Ուրարտացիներ այստեղ հանդիսանում է ընդհանրապէս բարձրահասակ, ամրակազմ, լայն կրծքով, երեսի նուրբ, ըստ մեր ճաշակի նոյն իսկ գեղեցիկ գծագրութեամբ, խոշոր աչքերով եւ բուն հայկական քթով, խիտ մորուքը ծածկում է նորա այտերը եւ երեսի տարսին մասը: Լեռնափանեւրին յատուկ նեղ եւ երկայն, գրեթէ միշտ եծնկները իմոռ, առանց թւեւերի, ըստ երեւուած թին՝ կաշեայ շապիկը կարծես կպած ընդ մարմ-

նին, այնպես որ վերջինս շատ անգամ մերկ կը թուի: Մէջքի լայն գօտին կոճկուած է առջեւից մեծ կտր փականոցով: Կրծքին նա կրում է՝ պարանոցից կախ՝ մի ինչ որ եռանկիւնի զարդ, իցէ գինուորական նշան կամ շարի գէմ կախարդական թըրխամ: Ուրարտացուն միայն յատուկ տափակ (գծար է որոշել՝ մետաղեց թէ կաշուց) սաղաւարտը զարդարուած է ճակատից մինչեւ գլխի յետեւի մասը ձգուող թուի թէ վարսաւոր բարձրութեամբ: Սաղաւարտի յետեւից վայր իջնող վարսակալը, ծածկելով պարանոցը, պաշտպանուած է նորան այս կողմից անանկեալ հարաւահից. վարսակալի տակից երբեմն թափուած են հարուստ գանգուր մազերը ուսերի վերայ: Ոտերին նա ունի երկայն, ազգային չուստիկ, նման տափակ, առանց կրունկի, սրածայր հօշիկներ: Նետաղեղով զինուած են միայն ամբողջ պաշտպանողները. գաշտում կուռող զինուորը ալ ձեռքում պահում է նիզակ, ձախում՝ փողբիկ բոլորածեւ (կաշայ) վահան, որ ամբողջարար գործ են անում քրդերը: այս անպաճոյճ՝ զինքի հետ շատ սակաւ դէպքերում կ'ընկերանայ ուսից կախ երկայն սուրը:

Դժար է տարբերել օգնական գունդը, որ նոյնկերպ է հագնուած եւ զինուած. թուի թէ իրենց չափազանց մանր հասակով աչքի ընկնող ռազմիկները՝ եթէ այդ ծաղը չէ՝ երկրի բնիկները եւ արարտացոց նիզակակիցներն կը հանգիստանան, որոնցից նորա գանազանուած են նոյն իսկ երեսի համեմատաբար կոշտ գծագրութեամբ: Այս սեռակէտը կարծես ճշտուած է թորանով եւս, որ ամեն մի կարճահասակ զինուորի յետեւ կանգնած է նորա պաշտպան հակառակորդացին:

Անհամեմատ հարուստ է զինուած ասորեստանեան զօրքը, որ իւր մէջ ունի ռազմիկ հասքներ, աղեղնաւոր հենելազօր եւ հետինոտ զուգ, բաղկացած վահանակիր սուսերաւորներից եւ աղեղնաւորներից: Խաւաթի, նման լայն եւ երկայն, առջեւից կտրուած, առանց թեւերի, գօտաւորուած զգեստը իջնում է ասորացի զինուորի մինչեւ ոտերը: Գլխին նա ունի սրածայր սաղաւարտ, նորով մեծ, քստակուսի վահանը ընդունակ է պաշտպանել նորա մարմնի մեծագոյն մասը թշնամու նետերից: Քացի ձախ հողմից գոգիին կապած սրից նա կրում է ալ ձեռքում մերկացրած դաշոյն. շատ քչերը իւրեւ թեւ բացառութեամբ զինուած են նաեւ կարծախնայներով:

Ա. տախտակ վերին շարք:

Արձանագրութիւն է՝ salmu ina eli tamdi ša (mat) Na-ri u-ša-zi-iz (immer) i iqani a-na ilani-ia aqqi "(իմ) պատկերը կանգնեցի Նարիի ծովի մօտ, ոչխարները զոհ մատուցի իմ աստուծոյն":

Այս զոհաբերութիւնը տեղի է ունեցել (Համաձայն Salm. Mo. obv. 26 f.) Սուգու-նիա ամրոցը առնելուց յետոյ, Աղեմամարու ծովի ափին: Այստեղ, մէջք դէպի ծովը, ապառաժոտ բարձրութեան վերայ կանգնած է քարի վերայ փորագրած թագաւորի պատկերը, որի առջեւ բարձրանում են՝ ձողերի ծայրերին ամրացրած՝ երկու աղբայական բլուրորածեւ դրօշներ: Ապա անմիջապէս հետեւում են՝ զոհաբերական սեղանը, մի բարձր կրակակալ եւ մի եռոտանի սեղան, որի վերայ դրուած է զոհաբերութեան վերաբերող մի սափոր: Թագաւորը, առանց զենքի եւ բրդիկ ոտերով, ձախ ձեռքում պահելով իւր գայլստը, իսկ բարձրացրած աջում՝ զոհաբերական առարկան, մօտենում է երկրորդ սեղանին մի մարգու ուղեկցութեամբ, որ ձեռքին ունի մի ափսէ՝ լի զոհաբերական միմերով: Թագաւորին հետեւում են նախ մի աստիճանաւոր, ձեռքերին բռնած զոհաբերութեան համար ինչ ինչ իրեր, ապա քնարիկներ նուազող երկու երաժիշտներ եւ վերջապէս մի պաշտօնեայ, երկու արջառ եւ չորս ոչխար ներկայացնում են զոհը: Ռազմիկ կառքերը, հենելազօրք եւ հետեւակ զօրագունդը, անցնելով լեւնային խոշոգոտները, շտապում են դէպի զոհաբերութեան տեղին:

Ա. տախտակ ստորին շարք:

Արձանագրութիւն է՝ (a) Su-gu-ni-(a) ša A-a-me (mat) U-ra-ar-ta-a-a akšū-ud "Ես սուգունի ուրարտացի Արամէի Սուգունի(ա) քաղաքը":

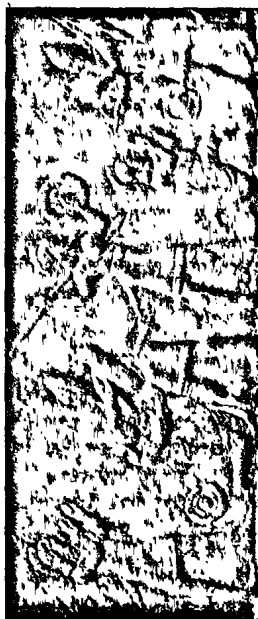
Քարածայր բարձրութեան վերայ հանգչող Սուգունիա ամրոցը այլուած է, սակայն չորս կողմից բացով պատած ուրարտացիք պարսպի վերայ արիարար պաշտպանուած են նետաձգութեամբ եւ նիզակահարութեամբ: Ամրոցի երկփեղկեան, երկու կողմից բուրգերով պաշտպանուած (երեք) դռները փակ են. պարսպներից գլխավայր կախ են երկու դիակ: Ասորեստանցիք յարձակուած են երկու կողմից, պատրաստուելով ներս խուժել. երկու զինուոր՝ վահանաւորների պաշտպանութեան տակ՝ չոքած ամրոցի երկու հակառակ կողմերից կրակ են նետում:

UNANANU UNANANU UNANANU

UNANANU UNANANU UNANANU

UNANANU UNANANU UNANANU

ներսը. ձախակողման զորագունդը, որ ներկայացնում է գլխաւոր յոյժ, զոյգ զոյգ շարուած, վաճանակիրների յետեւից անընդատ նետած գեղով յարձակմամբ առաջ կը մղի: Առաջաւոր զինուորը, փոքր բւոյրաձեւ վաճանք ձախ եւ դաշտնը աջ ձեռքին բռնած, դրել է սանդուղը պարսպի վերայ եւ փորձում է վերել բարձրանալ: Գնդին հետեւում են նախ ալքայական եւ ապա երեք ռազմիկ երկամիւ զուգալուծ կառքեր:

Ապառաժի վերայ ձգուած կամուրջը (որի նկարը գետեղուած է կլոր գծի մէջ ասուրական ձախակողման գնդի վերջում, տախտակի ստորին շարքի սկզբում), ապացոյց է, որ ասորեստանցիք նախ անցել են մի մեծ գետ, Սուգուճիա ամրոցին մօտենալիս:

Նկարի շարունակութիւնն է պաշարուած ամրոցից անմիջապէս դէպի աջ՝ ուրարտացոց գերի վարելն: Գերիների առաջին խումբը բաղկացած է չորս մերկ, գլուխները "բիւլլաճով" ծածկուած մանուկներից, որոնք աջ ձեռքերը ի նշան խնայողութեան դէպի գետին կը պարզեն, իսկ ձախ՝ աղաչական ձեւով կը պահեն: Նոցա հետեւում են երկու թուի թէ նմանապէս մերկ պատանիներ նոյն տեսակի գլխարկներով, գերութեան թուր պարանոցներին, ձեռքերը յետեւից կապած: Երկու պահապան զինուորներ՝ սրերը ձեռքերին՝ առաջնորդում են գերիների բերորդ խումբը, բաղկացած վեց բարձրասակ մօրուքաւոր, կարծազէշներով, սաղաւարտաւոր սյրերից, ձեռքերը յետեւից կապած, ամօթալի թուր պարանոցներին: Իրեւ վերջապահ նոցա անմիջապէս հետեւում են չորս զինուորներ: Խումբը առաջնորդող ասուրացի պաշտօնեան մի սպայի ընկերակցութեամբ ներկայացնում է գերիներին մի բարձր պաշտօնեայի, որին կ'ուղեկցին երկու թիկնապահներ եւ երկու զուգալուծ ռազմիկ կառքեր:

Բ. տախտակ վերին շարք:

Արձանագրութիւնն է՝ ti-du-ku ša (mat) U-ra-ar-ti՝ ուրարտուի դէմ պատերազմը, Ասս շարքը ներկայացնում է պատերազմի չորս զանազան միմեանց անկապ կցած՝ վարկեաններ:

« Ասուրացի զինուորները պարանոց քաշում են չորսամիւ »՝ աքաբայի նման՝ մի սայլ, որի վերայ դրուած է մի ահագին, երկայնաձեւ կարաւ, որ մեղանում՝ գլխով կամ իւղով լեցած՝ Տոյի մէջ են թաղում. նորա կողքին, սայլի վերայ, կանգնած է խմրի պետը, որ ձեռ-

քով հրամաններ է տալիս. միւսները՝ օգնելով՝ փայտերով առաջ են մղում սայլը: Ասուրացիք նոր են թողել թշնամու մի ամրոց, որի պարսպները զարգարուած են սպանուածների կառափներով: Իրզախ պաշտպանողներից երեքը ի տեսիլ ամենեցուն ձողերի վերայ են շամփրած:

Բ. Ասուրացի զինուորները կտրում են չինարի ծառեր:

Է. Բլաւակի վերայ բոցով պատած այրում է ուրարտեան ամրոցը, որ ոչնչով չէ տարբերուում վերելում յիշատակած Սուգուճիա ամրոցից՝ հասարակ միայրկնիկ շինութիւն, որի երկրիեղիքան վերելում կիսաբոլոր՝ պարսպադունիքը (թուով մի քանի) երկու բուրդաձեւ աշտարակների մէջ են սեղմուած: Ամրոցը այստեղ թափուր է թէ իւր արի՝ պաշտպաններից եւ թէ խրոստ թշնամուց:

Դ. Ասուրացիք Սաղմանասարի մասնակցութեամբ ճակատում են ուրարտացոց չետ: Մարտը տեղի ունի յիշեալ ամրոցից անմիջապէս դէպի աջ ձգուող տափարակում, որ վերջանում է լեւոնով: Ասուրացիք հետամուտ են յիշում ուրարտացոց, որոնք թուի թէ թողնելով ամրոցը՝ կը շտապին դէպի լեւները իրենց այստեղ ամրացած ընկերների մօտ: Ամրոցի անունը չէ յիշուած, սակայն կոխը մօտ նմանութիւն ունի թէ իւր բնորոշ մանրամասնութիւններով եւ թէ տեղի դրութեամբ Ազգուրի լեւների ճակատին (տե՛ս ստորեւ): Առանձնակ հետախուսուածները զինուորը ներկայացնում է ասուրացոց յետապահ գունդը. երեք զուգալուծ ռազմիկ կառքեր կատաղեւ արագութեամբ առաջ կը սլանան. առաջին վերայ, որ յետեւից զարդարուած է առիւծի գլխով, կանգնած է կառապանի կողքին ինքն Սաղմանասար թագաւորը նետալողը ձեռքին. երկու հետեւեալ կառքերի վերայ կանգնած են երկու սպաներ արքայական զրօշները ձեռքերին: Իւրաքանչիւր կառքի ձիերի սանձից բռնած է մի ուրարտացի, ճգնելով կանգնեցնել թշնամու մահաբեր արշաւը, մինչդեռ անիւների տակ տարածուած են երեք դիակ, որոնցից մէկը առանց գլխի: Արքայական կառքի առջեւից անմիջապէս սկսում է ճակատ, ուրարտացոց մեծագոյն մասը այստեղ ծաղրելու աստիճանի կարճահասակ, գրեթէ իրեւ մանուկներ են ներկայացուած, ասուրացի զինուորը, ձախ ձեռքով բռնելով այս հեզ "թզուկ" գլխից, առով խողովողում է նորան իրեւն մի անասուն. վերջինիս յետեւ՝ նորան հաճանով ծածկելով, նկատել աջ ձեռքին՝ կանգնած է մի

բարձրահասակ, խրոխտ գէւղով ուրարտացի. այս երրորդութիւնն կրկնում է կռուի տարածութեան վերայ երեք անգամ եւ ստիպում է ենթագրիւ, որ մանկահասակ զինուորիկները այլ ցեղն կը պատկանին, հանդիսանալով ուրարտացոյ միայն նիզակակիցները: Գլխաւոր մարտը տեղի ունի լեռան ստորոտում, մի վերաւոր ուրարտացի ընկած է գետնի վերայ, մինչդեռ նորա հինգ բարձրահասակ ընկերները՝ միայն վահանով եւ նիզակով զինուած՝ քաջաբար զինադրում են ասորեստանցոց ուժգին յարձակման: Վեցերորդը լեռան է բարձրանում, որտեղից շորս ուրարտացի կը շտապին նոցա օգնութեան:

Բ. տախտակ ստորին շարք:

Արձանագրութիւնն կը պակասի: Այս շարքը հանդիսանում է ըստ իւր բովանդակութեան Ա. տախտակի ստորին շարքի հարազատ օրինակը. տարբերութիւնները շատ շնչին են. — այրուող (Սուգուեիա) ամրոցի պաշտպանողների թիւը միայն երկու է: Բ. պաշկ նետող ասորիների զինուորները չկան: Գ. Թարձակուող միայն ձախ կողմից է: Դ. Արքայական ռազմիկ կառքին հետեւում է նախ աղեղնաւոր հեծելազօրը (երկու զոյգ), սմբակակոխ աններով թշնամուն. ձիերի ոտերի տակ թաւաւում են երկու ուրարտացիք, որոնք այս դրութեան մէջ եւս չեն մոռնում ձեռքերը աղեղնանօք դեպի իրենց հաւանդները պարզել: Լեծելազօրին հետեւում են երկու դրօշակիր կառքեր, նրքը թագաւորը թողել է իւր կառքը եւ՝ նորա առջեւից գնացող երկու վահանաւորներով պաշտպանուած՝ (թուի լծէ զինուորների իր շարքում) մանակցում է յարձակմանն նետաձգութեամբ: Ե. Գերիների խմբից պահպանուել են միայն հինգ մուրաբաւոր ուրարտացի այլեր. նկարի մի մասը ընկած է. նոցա հետեւում են մի զոյգ թշնամոց խլած նժոյզներ, որոնց՝ սանձից բռնած՝ վարում է մի կարճահասակ ասուրացի: Չեց պահպանուել նուորներով վերջանում է խումբը:

Գ. տախտակ վերին շարք:

Արձանագրութիւնն է՝ alu ša A-ra-me (mat) U-ra-ar-ta-a-a akšū-ud «ուրարտացի Արամէի քաղաքը եւ նուաճեցի», Է. Զասանալու է՝ արքայանիստ, Արգաշէճ. քաղաքը, որ Սաղմանասար Բ. 857թ. առաւ եւ. այլեւ, Այս շարքը՝ ըստ իւր բովանդակութեան բաժանւում է երեք մասերի, որոնցից առաջինը՝ ձախակող-

մանը՝ կը ներկայացնէ Արգուրի ընդերքում տեղի ունեցած ձակաւոր, միջինը՝ Արգաշէճում աւարուցը, իւր վերջինը՝ Արգաշէճի տափարակի մարտը: Ամրոցի իւր նշանակութեան համապատասխան՝ այստեղ երկայնքին հանդիսանում. ստորին յարկը ունի հինգ աշտարակ եւ երեք պարսպադռներ. վերինը՝ երեք աշտարակ: Այսուհի Արգաշէճում թափուր է իւր պաշտպաններէց, մինչ երկու ասուրացի զինուոր՝ չըբած եւ յետեւից երկու վահանաւորներով պաշտպանուած՝ ամրոցի աջ եւ ձախ կողմից խողովակի (?) միջոցով կրակ են նետում՝ ներսը: Ըստ Սաղմանասարի վերեւում առաջ բերած Բաւալատի արձանագրութեան Արգաշէճի առումից յետոյ տափարակում տեղի ունեցած արեւնահեղ կռիւ երկու թշնամի զնդերի մէջ. սակայն այստեղ՝ մարտի պատկերաւոր նկարագրում՝ յարձակուող Ասորեստանցիք դիմում են դեպի Արգաշէճ (որ նոցա իշխանութեան տակ պէտք է լինէր), մինչ ուրարտացիք ամրոցի կողմից նոցա հետ կը չափուին: Այս հանգամանքը տեղից է տալիս հնաթագրիլու, որ Արգաշէճի առումից առաջ տեղի է ունեցել ձակաւոր: Բոլոր սպանուածները, վերաւորները եւ գետնի վերայ թաւալուողները հարկաւ ուրարտացիք են: Թարձակուողների առաջին շարքը հասել է մինչեւ ամրոցը, երկու ասուրացի՝ բռնելով երկու թշնամիների գլխից՝ դաշոյնով խողովում են նոցա պարանոցները, ապա հետեւում են երեք զոյգ հեծուտ աղեղնաւորներ եւ մի վահանաւոր, որի կողքին ընկած է մի դիակ, իսկ նորա յետեւը թաւալում է մի վերաւոր: Հետեւեալ խումբը բաղկացած է դարձեալ երկու ասուրացիներից, որոնցից առաջինը՝ իւր թղուկ, հակառակորդին օդի մէջ ցնցելով՝ կտրում է նորա ձախ ոտը, իսկ միւսը՝ մորթում է նորա ընկերին: Երեք արագ սլացող ռազմիկ կառքերից առաջին վերայ կանգնած է կառապանի կողքին ինքն Սաղմանասարը՝ անդադար նետաձգելով. միւս երկու կառքերի վերայ կանգնած են երկու սպայ՝ արքայական դրօշները ձեռքերին: Զիերի սանձերից բռնած են անդէն ուրարտացիք, յուսալով աղանաւօք իրենց անձը փրկել. երկու գիակ թաւալում են ձիերի ոտերի տակ, մինչ մի վերաւոր՝ վերջին կառքի տակ փուռած՝ ձեռքերը աղեղնանօք դեպի վերեւ կը պարզէ: Մեծ ծանօթ երեքակ խումբը՝ բարձրահասակ ուրարտացի եւ նորա փղերի ընկերը, որին ասուրացի սրախողովող է անում, կրկնում է եւ այստեղ. հետեւեալ չորրորդ ռազմիկ կառքի առջեւ մի այլ երկնոտ զինուոր՝ թափե-

